

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного факультету


Оксана ГОМОТЮК

« 02 » 10 2023 р.



ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи


Віктор ОСТРОВЕРХОВ

» 2023 р.



ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІНОТ


Святослав ПИТЕЛЬ

« 02 » 10 2023 р.



РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Соціально-гуманітарна політика в Україні»
ступінь вищої освіти – магістр
галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка
спеціальність – 015 Професійна освіта (Цифрові технології)
спеціалізація – 015.39 Цифрові технології
освітньо-професійна програма – «Цифрові технології в соціальній сфері»

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	1	2	30	15	5	4	96	150	2
Заочна	1	2	8	4	-	-	138	150	2

Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робочу програму склала доцент кафедри психології та соціальної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент **Ященко Елеонора Михайлівна**.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальної роботи, протокол № 3 від «29» вересня 2023 р.

Завідувач кафедри психології та соціальної роботи, д.психол.н., професор



Андрій ГІРНЯК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)», протокол № 2 від «29» вересня 2023 р.

Керівник групи забезпечення спеціальності д.пед.н., професор



Лілія РЕБУХА

Гарант ОП «Цифрові технології у соціальній сфері» к.пед.н., доцент



Володимир ШАФРАНСЬКИЙ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціально-гуманітарна політика в Україні»

1. Опис дисципліни «Соціально-гуманітарна політика в Україні»

Дисципліна «Соціально-гуманітарна політика в Україні»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни – вибіркова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 015 Професійна освіта (Цифрові технології) спеціалізація – 015.39 Цифрові технології	Рік підготовки: Денна – 1 Заочна – 1 Семестр: Денна – 2 Заочна – 2
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – «Цифрові технології в соціальній сфері»	Лекції: Денна – 30 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: Денна – 15 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин – 150	Ступінь вищої освіти – магістр	Самостійна робота: Денна – 100 год. Заочна – 138 год. Індивідуальна робота : Денна – 5 год.
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 3,3		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Соціально-гуманітарна політика в Україні»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у забезпеченні необхідного професійного рівня знань майбутніх спеціалістів з соціальної роботи, які під час навчання оволодівають широким колом знань з соціологічних, правових, психолого-педагогічних наук. Першорядного значення для них набуває, зокрема, соціальна та гуманітарна політика держави.

Соціальна робота є інструментом втілення у життя принципів і норм соціальної політики, виражає політико-правову відповідальність держави перед населенням. Глибоке усвідомлення соціальної і гуманітарної політики України допоможе засвоєнню майбутніми фахівцями змісту, напрямів, методики

соціальної роботи, її методологічних, правових, етичних, економічних, організаційних засад, взаємозв'язків з іншими людинознавчими науками й активними запитами суспільної практики.

Соціальна і гуманітарна політика України формується і реалізується в умовах суспільної трансформації, проходить суворе випробування новітньою історією, набуває вирішального значення в успішній реалізації процесів державостворення, самозбереження і цивілізованого розвитку українського народу.

Сьогодні формуються і проходять адаптацію різноманітні моделі регіональної соціальної і гуманітарної політики, створюються соціальні програми, проблеми соціальної роботи включаються у спектр суспільного наукового аналізу, розробляється законодавча база щодо гарантування соціального захисту населення.

Дана програма складена з урахуванням вимог підготовки спеціалістів з соціальної роботи, в ній висвітлюються основні теоретичні положення, які становлять науково-практичний зміст і предмет вивчення соціальної і гуманітарної політики держави.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними *завданнями* даного курсу є: формування у магістрів стійких знань з теорії соціально-політичних процесів, набуття магістрами навичок та вмінь самостійно аналізувати соціальні проблеми, а також розробляти пропозиції щодо їх вирішення, вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду для їх критичного осмислення у сфері соціальної і гуманітарної політики, ознайомлення із сучасними процесами і пріоритетними напрямками соціальної політики держави, формування у магістрів розуміння зростаючої відповідальності підприємства за розробку і реалізацію своїх програм.

3. Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади вивчення соціально-гуманітарної політики в Україні

Тема 1. Теоретико-методологічні основи вивчення соціально-гуманітарної політики.

Предмет і завдання курсу "Соціально-гуманітарна політика в Україні". Історичні аспекти формування соціальної політики. Сутність соціальної політики та основні напрямки її здійснення. Основні поняття і категорії соціальної політики. Значення соціальної роботи в реалізації принципів і норм соціальної і гуманітарної політики держави.

Тема 2. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в контексті розвитку соціальної держави.

Соціальний потенціал людини і суспільства. Суб'єкти соціальної політики – людина, держава, суспільство, соціальні спільності, громадянські організації, політичні партії, інституціональні структури тощо. Принцип єдності об'єктивного і суб'єктивного в реалізації соціальної політики. Громадянський і приватний сектор в системі реалізації програм соціального захисту. Розвиток добродійної діяльності.

Тема 3. Соціальний і гуманітарний захист людини в системі формування нової моделі соціальної політики в Україні.

Стан розвитку соціально-гуманітарної сфери в процесі трансформаційних змін України. Економічний, правовий, моральний аспекти принципу соціальної справедливості. Його визначення і застосування в провідних ідеологічних течіях нової доби (консервативна, ліберальна, соціалістична). Неузгодженість соціального циклу й економічних "реформ" в українському суспільстві на рубежі століть і епох. Формування української моделі соціального захисту. Концепція сталого розвитку. Сутність і напрямки соціального захисту. Активна і пасивна спрямованість соціального захисту.

Змістовий модуль 2

Здійснення соціального захисту в системі державних соціальних гарантій

Тема 4. Основні поняття соціального страхування. Види соціального страхування.

Основна мета соціального страхування. Завдання соціального страхування. Сучасні системи соціального захисту. Поняття соціального ризику і соціального страхування. Пенсійне страхування. Медичне страхування. Страхування зайнятості.

Тема 5. Соціальна допомога: основні поняття. Види соціальних допомог.

Показники матеріального достатку людей. Соціальний захист малозабезпечених громадян в Україні. Система соціального обслуговування людей похилого віку та проблема її функціонування. Види соціальних допомог.

Тема 6. Основні напрямки соціальної роботи органів державної влади в умовах реформування економіки України.

Соціальна робота з сім'єю. Соціально-правовий захист сім'ї. Соціальна робота з молоддю. Соціальна профілактика. Соціальне обслуговування. Соціальна реабілітація. Соціальна допомога (підтримка) молоді. Соціальний супровід. Соціальне інспектування Соціальна робота з людьми похилого віку. Сучасні стратегії забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Державне управління системою соціального захисту інвалідів. Соціальна робота у сфері зайнятості.. Напрями роботи і види послуг Державної служби зайнятості.

**4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Соціально-гуманітарна політика в Україні”
(денна форма)**

Теми курсу	Кількість годин				
	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади вивчення соціально-гуманітарної політики в Україні					
Тема 1. Теоретико-методологічні основи вивчення соціально-гуманітарної політики.	5	3	17	1	
Тема 2. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в контексті розвитку соціальної держави.	5	2	16	-	
Тема 3. Соціальний і гуманітарний захист людини в системі формування нової моделі соціальної політики в Україні.	5	2	17	1	МКР – 2 год.
Змістовий модуль 2. Здійснення соціального захисту в системі державних соціальних гарантій					
Тема 4. Основні поняття соціального страхування. Види соціального страхування.	5	2	16	1	
Тема 5. Соціальна допомога: основні поняття. Види соціальних допомог.	5	3	17	1	
Тема 6. Основні напрямки соціальної роботи органів державної влади в умовах реформування економіки України.	5	3	17	1	РКР – 2 год.
Всього	30	15	100	5	

(заочна форма)

Теми курсу	Кількість годин		
	Лекції	Практичні	Самостійна робота

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади вивчення соціально-гуманітарної політики в Україні			
Тема 1. Теоретико-методологічні основи вивчення соціально-гуманітарної політики.	2	1	23
Тема 2. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в контексті розвитку соціальної держави.	1	-	23
Тема 3. Соціальний і гуманітарний захист людини в системі формування нової моделі соціальної політики в Україні.	2	1	23
Змістовий модуль 2. Здійснення соціального захисту в системі державних соціальних гарантій			
Тема 4. Основні поняття соціального страхування. Види соціального страхування.	1	-	23
Тема 5. Соціальна допомога: основні поняття. Види соціальних допомог.	1	1	23
Тема 6. Основні напрямки соціальної роботи органів державної влади в умовах реформування економіки України.	1	1	23
Всього	8	4	138

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття 1

Тема 1. Теоретико-методологічні основи вивчення соціальної і гуманітарної політики.

Мета: забезпечити професійне ставлення до проблем соціальної і гуманітарної політики.

Питання для обговорення:

1. Предмет і завдання курсу.
2. Основні категорії і поняття соціальної і гуманітарної політики.

Література: 17, 20, 27, 32, 33, 54, 60

Практичне заняття 2

Тема 2. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в контексті розвитку соціальної держави.

Мета: забезпечити розуміння об'єктно-суб'єктної взаємодії , які репрезентовані соціальною політикою держави.

Питання для обговорення:

- 1.Характеристика суб'єктів соціальної політики.
- 2.Об'єкти уваги соціальної політики.
- 3.Принципи об'єктно-суб'єктної взаємодії.

Література: 19, 28, 31, 34, 47, 56

Практичне заняття 3

Тема 3. Соціальний і гуманітарний захист людини в системі формування нової моделі соціальної політики в Україні.

Мета: забезпечити розуміння соціально-правових основ поняття соціального захисту.

Питання для обговорення:

- 1.Принцип соціальної справедливості.
- 2.Формування української моделі соціального захисту.
- 3.Сутність і напрями соціального захисту

Література: 1, 2, 5, 8, 11, 40, 43, 58

Практичне заняття 4

Тема 4. Основні поняття соціального страхування. Види соціального страхування.

Мета: сприяти поглибленому вивченню поняття соціального страхування.

Питання для обговорення:

- 1.Мета соціального страхування.
- 2.Завдання соціального страхування.
- 3.Види соціального страхування

Література: 3, 7, 8, 19, 22, 24, 43, 53

Практичне заняття 5

Тема 5. Соціальна допомога: основні поняття. Види соціальних допомог.

Мета: забезпечити вивчення поняття соціальної допомоги.

Питання для обговорення:

1. Поняття соціальної допомоги.
- 2.Види соціальних допомог.

Література: 1, 19, 36, 48, 60, 62

Практичне заняття 6

Тема 6. Основні напрями соціальної роботи органів державної влади в умовах реформування економіки України.

Мета: сприяти розумінню гуманістичних принципів у побудові сучасного суспільства.

Питання для обговорення:

1. Соціальна робота з сім'єю. Соціально-правовий захист сім'ї.
2. Соціальна робота з молоддю. Соціальна допомога (підтримка) молоді.
3. Соціальна профілактика. Соціальне обслуговування. Соціальна реабілітація. Соціальний супровід. Соціальне інспектування
4. Соціальна робота з людьми похилого віку.
5. Сучасні стратегії забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Державне управління системою соціального захисту інвалідів.
6. Соціальна робота у сфері зайнятості.. Напрями роботи і види послуг Державної служби зайнятості.

Література: 1, 11, 18, 23, 30, 48, 50

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

КПЗ – це вид навчально-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності. КПЗ передбачає самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Робота з термінологічними поняттями. Виготовлення індивідуальних проектів.

КПЗ реалізується у формі наскрізної практичної задачі, вирішення якої потребує успішного засвоєння змісту навчального курсу та використання отриманих знань, набутих умінь і навичок, здобутих у процесі лекційних, семінарських занять, сформованих як комплекс тестових, термінологічних, методологічних питань, дефініцій, рефератів і підготовки до них та опрацювання завдань для самостійної роботи.

У процесі перевірки КПЗ викладач з'ясовує й оцінює вміння студента відбирати, систематизувати і творчо осмислювати матеріал, працювати зі спеціальною літературою, робити правильні й логічні висновки, знаходити в них головне, формулювати та викладати свої обґрунтовані позиції.

Варіант комплексного практичного індивідуального завдання закріплює за кожним студентом керівник курсу відповідно до списку студентів курсу.

КПЗ видається студенту у перші два тижні навчання та виконується впродовж семестру відповідно до встановлених графіків, дотримання яких є необхідною передумовою допуску до здачі змістових модулів.

Підготовка КПЗ включає такі етапи:

- вивчення навчальної літератури за темою КПЗ;
- складання структури (схеми) змісту КПЗ відповідно до теми індивідуального завдання;
- підбір і вивчення спеціальних літературних, наукових джерел з метою формування індивідуального завдання;
- оформлення списку десяти джерел з теми індивідуального завдання відповідно до вимог оформлення бібліографічного опису ;
- консультації з викладачем;

– передача роботи викладачеві для оцінювання.

Невиконання вищенаведених вимог є підставою для повернення КППЗ студенту на доопрацювання для уточнення окремих положень чи висновків. Після відповідних доробок робота може бути подана для повторної перевірки і остаточної оцінки викладача.

Виконання КППЗ є обов'язковим для кожного студента, рівень виконання якого оцінюється за 100-бальною шкалою відповідно до вагового коефіцієнта як окремих заліковий модуль.

Оцінювання КППЗ повинно сприяти реалізації таких завдань:

- підвищення мотивації студентів до систематичного активного навчання протягом семестру та навчального року, їх переорієнтація з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок;
- відповідність переліку, форм та змісту контрольних заходів і завдань робочій програмі з дисципліни;
- подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується системою контрольних заходів із застосуванням 100- бальної шкали оцінювання, а також врахуванням усіх видів навчальної роботи студента протягом семестру;
- забезпечення належних умов для вивчення програмного матеріалу з дисципліни;
- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення та підвищення ефективності освітнього процесу.

Форма контролю – участь в обговоренні тем з обраної проблематики; виконання практичних завдань щодо вирішення змодельованих ситуацій; виконання і захист перед групою КППЗ з практики налагодження особистісно-зорієнтованої взаємодії з колегами та клієнтами, а також конструктивного вирішення ймовірних конфліктних ситуацій засобами етично збагаченої комунікації.

Варіанти КППЗ з дисципліни

1. Взаємозв'язок соціальної політики і соціальної роботи.
2. Конституція України про соціальні права громадян. Соціокультурні цінності суспільства та їх зв'язок з соціальною роботою.
3. Соціальна справедливість: ідеал і дійсність.
4. Вітчизняний досвід соціального забезпечення.
5. Міжнародні угоди про соціальний захист особи.
6. Соціальна політика і правова культура.
7. Соціальні потреби та інтереси людини.
8. Економіка і соціальний розвиток суспільства.
9. Людина як суб'єкт соціальної політики.
10. Джерела фінансування соціальних програм.
11. Соціальні проблеми української молоді.
12. Сім'я як соціальний інститут.
13. Державна програма підтримки людей з обмеженнями життєдіяльності

(інвалідів).

- 14.Регіональна соціальна політика в Україні.
- 15.Соціальна допомога: основні поняття, способи адресування.
- 16.Гуманітарна сфера і гуманітарна політика.
- 17.Менеджмент в соціальній сфері.
- 18.Система соціальних цінностей в українському суспільстві.
- 19.Пенсіонери як об'єкт соціальної політики.
- 20.Демографічний розвиток України.
- 21.Безробіття: стан, тенденції, соціальні наслідки.
- 22.Сім'я в умовах ринкової економіки.

7. Самостійна робота студентів

Для успішного вивчення і засвоєння дисципліни «Соціально-гуманітарна політика в Україні» студенти повинні володіти значним обсягом інформації, частину якої вони отримують і опрацьовують шляхом самостійної роботи. Самостійна робота полягає в опрацюванні навчальної і наукової фахової літератури.

№ п/п	Тематика
1.	Тема 1. Теоретико-методологічні основи вивчення соціально-гуманітарної політики.
2.	Тема 2. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в контексті розвитку соціальної держави.
3.	Тема 3. Соціальний і гуманітарний захист людини в системі формування нової моделі соціальної політики в Україні.
4.	Тема 4. Основні поняття соціального страхування. Види соціального страхування.
5.	Тема 5. Соціальна допомога: основні поняття. Види соціальних допомог.
6.	Тема 6. Основні напрямки соціальної роботи органів державної влади в умовах реформування економіки України.
Разом	

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Соціально-гуманітарна політика в Україні” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, реферати, есе;

- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
 - оцінювання результатів КППЗ;
 - студентські презентації та виступи на наукових заходах;
 - ректорська контрольна робота;
 - інші види індивідуальних та групових завдань.
- залік

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Соціально-гуманітарна політика в Україні» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30%	40%	30%
1. Усне опитування під час занять (4 тем по 10 балів = 40 балів). 2. Письмова робота 60 балів	1. Усне опитування під час занять (10 тем по 3 бали = 30 балів). 2. Письмова робота 70 балів	1. Написання КППЗ, яке включає: опрацювання науково-методичної літератури з питань теоретико-методологічних основ вивчення соціально-гуманітарної політики для майбутнього соціального працівника цифрових технологій у соціальній сфері = 60 балів 2. Захист КППЗ = 30 балів 3. Оцінка за тренінг = 10 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
-------	--------------	------------

1	Мультимедійний проектор	1-14
2	Проекційний екран	1-14
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	1-14
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	1-14
5	Персональні комп'ютери, ноутбук.	1-14
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-14
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-14
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-14
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-14

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Глобалізація ринку праці: виклики для України: збірник матеріалів доповідей круглого столу (Київ, 17 грудня 2020 року).. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ» , 2021. 80 с.
2. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга): аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020.126с.
3. Деріга В.В. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 178 с.
4. Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2017р. № 273. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF>
5. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп.. К.: НІСД, 2020. 153 с.
6. Клевчик Л. Шляхи подолання проблеми бідності в сучасних глобалізаційних умовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2018. № 11(39). С. 9–13
7. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/catalog/ministerstvo-z-pitan-timchasovookupovanikh-teritoriy-ta-vnutrishno-peremishchenikh-osib-ukraini>
8. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наук. доп. / за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. 180 с. 4.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій. Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2148-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 40-41. С. 383
10. Ситник О.І., Сільвестрова О.Ю.. Теоретичні засади державної соціальної політики в трансформаційній економіці. Економічний форум. 2019. №1(3), 223-

228. URL: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-3-35>
11. Соціальна і гуманітарна політика: підручник. Київ: Вид-во НАДУ, 2016. 792 с.
 12. Соціальне страхування: навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т і м. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.
 13. Соціогуманітарні чинники інтеграції та консолідації українського суспільства: Аналіт. доп. Київ : НАДУ, 2018. 160 с.
 14. Стан та перспективи впровадження реформ у соціогуманітарній сфері. Інституціоналізація публічного управління в Україні: наук.-анал. доп. Київ: НАДУ, 2019. С. 129
 15. Управління соціальним та гуманітарним розвитком: курс лекцій. Х. : НУЦЗУ, 2018. 189 с. URL: <https://zenodo.org/record/1246632/files/konspekt.pdf>.
 16. Чічкань М.В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як основа сучасної системи соціального захисту в Україні. *Право і суспільство*. 2021. №1. С. 106-110. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/1_2021/19.pdf.
 17. Хмелевська, О. (2023). HUMANITARIAN ACTION IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE. *Demography and Social Economy*, 51(1), 96–117. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2023.01.096>
 18. Humanitarian Charter. Sphere standards (2018). <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/07/the-humanitarian-charter.pdf>
 19. OCHA Services: FTS: Glossary, Ukraine Crisis 2022, Ukraine Flash Appeal 2022, Ukraine Situation RRRP 2022, Total reported funding 2022 (2022). <https://fts.unocha.org/>
 20. Saez, P. (2022). Navigating humanitarian dilemmas in the Ukraine crisis. HPG emerging analysis. London: ODI. <https://www.odi.org/en/publications/navigating-humanitariandilemmas-in-the-ukraine-crisis>